

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Philippi Clüveri[i] Germaniæ Antiquæ Libri tres

Clüver, Philipp

Lugduni Batavorum, 1631

Cap. VII. Illyrios, Germanos, Gallos, Hispanos, atque Britannos, unam eandemque inter se habuisse linguam, uniusque & ejusdem fuisse gentis Celticæ nationes, probatur opidorum vicorumque vocabulis, ...

urn:nbn:de:hbz:466:1-44541

Ruodker: nunc verò in Germaniâ, *Röiger*, *Rütger*, & *Rutger*: Anglis *Rodger*: Gallis *Roger*. Nam liquidam R in liquidam N converti, nihil novum est. Sic Strabo quoque, lib. IV, & V, dixit *Τυγέρος*, Helveticam nationem; quos rectius adpellasset *Τυγέρης*; id est, Celticè filoquaris, *thi Züger*, ab opido *Zug*. Certè Appiani *Ρηπυγίης* nullum aliud est vocabulum, quàm *Annæ Comnenæ*, *Alexiados* lib. III, *Ρογλώης*: quo illa Romperti Normanni, Langobardiæ ducis, filium refert, fratrem *Baimundi*.

In AT quoque fuere Gallis, ac Germanis, Britannisque communia. In Galliâ; apud Livium, lib. V, *Ambigatus*, Biturigum rex. apud Cæsarem, comment. V, *Cotuatius*, & *Guturvatus*, Carnutum duces; *Critognatus*, Arvernorum princeps. apud Dionem, lib. 10 XXXVII, *Catugnatus*, Allobrogum dux. In Germaniâ Cisthenanâ; apud Cæsarem, comment. II, *Boduognatus*, Nerviorum, Germanicæ gentis, dux. In Britannîâ; apud Tacitum, histor. III, *Vellocatus*, Britannus. apud Cæsarem, comment. V, *Mandubratius*, Trinobantum princeps. In Galliâ Asiaticâ; apud Plutarchum, in dicto libro de feminarum virtutibus, & in eo, qui inscribitur amatorius, *Sinatus*. apud Livium, lib. XLII, *Cassignatus*, Gallorum dux Asiaticorum, qui Eumenem regem in Macedoniam sequebantur. apud Polybium, *Eposognatus*, Tolistobogorum rex. quod nomen apud Cæsarem, comment. V, III, perperam e interpositum habet; ubi *Eposnactes*, Arvernorum in Galliâ Europæâ memoratur princeps. In Illyrico maritimo; apud Polybium lib. II, item apud Livium lib. XLIII,

20 *Pleoratus* rex, Agronis supradicti pater.

In IT formata hæc sunt: In Hispaniâ, *Amusius*, Aufetanorum princeps, Livio lib. XXI. In Galliâ, *Bituitus*, Allobrogum rex, Straboni lib. IV, & Floro lib. III, cap. II. eodemque nomine Gallorum in Asiâ rex, apud Appianum in Mithridaticis. apud Polybium, lib. I, *Antaritus*, Gallorum dux. In Germaniâ, *Verritus*, Frisiorum princeps, apud Tacitum, annal. XIII.

His jam adde terminationem in DUN: quæ & ipsa pluribus Celticæ gentis nationibus fuit communis. unde apud Cæsarem, comment. V, legitur *Conetodunus*, Carnutum dux: & apud Tacitum, in vitâ Agricolæ, *Cogidunus*, rex Britannus: item apud Dionem, lib. LX, in eadem insulâ *Togodunus* rex.

30 *Cassivellaunus* etiam Britannus, apud Cæsarem, comment. V, & *Vergasillannus* Arvernus, in comment. VII, nescio an non aliquid similitudinis in nominum analogiâ habent. Quin & *Ariovistus*, Germanorum rex, Cæsari, Dioni, Plutarcho, & aliis memoratus, videtur esse eodem nomine cum *Aneroesto*, Gætatarum Gallorum rege, apud Polybium, lib. II: qui apud Florum, lib. II, cap. IV, variè in variis exemplaribus legitur *Astrionicus*, *Ariobistus*, & *Ariovistus*.

CAPIT VII.

40 *Illyrios, Germanos, Gallos, Hispanos, atque Britannos, unam eandemque inter se habuisse linguam, uniusque & ejusdem fuisse gentis CELTICAE nationes, probatur opidorum vicorumque vocabulis, quæ omnibus prædictis nationibus fuere communia.*

TERTIA argumenta, quibus probari queat, quinque prædictas nationes unius fuisse ejusdemque gentis, ex opidorum vicorumque vocabulis colligere licet; quæ illis fuerunt communia, apud reliquas verò genteis non reperiuntur. Hæc igitur nunc persequamur.

50 Strabo geographiæ suæ lib. VII, Thracum linguâ urbem vocari tradit *Βερίαν* unde *οπίδα*, *Σηλυμβρία*, *Πολτομβρία*, & *Μεσημβρία*; quarum hæc antè *Μεσημβρία*: tamquam *Σηλυπολις*, *Πολτύπολις*, *Μενάπολις*; id est, *Selys*, *Polty*, & *Mena* urbes. Eandem vocem Celtis quoque nostris fuisse communem, docti quidam viri arbitrantur, adjectâ unâ literâ *g*, *briga*: in quam complura per Hispaniam, nonnulla etiam in Galliâ opida terminata reperiuntur: nihilque aliud eam significare, quàm quod transpositione quadam literarum dicimus *eine burg*, id est, locum septum, ac munitum, sive arcem. Confirmare putant hanc suam opinionem Stephanum de urbibus, haud obscuris verbis, quæ sunt hujusmodi: *Βραποβρία*, *πολις μέγαζυ βαση* & *ποταμοδ*, *καὶ Τυρδατων* (lege *Τυρδιτανών*.) δηλοῖ ἡ Βραπέπολιν. ἣ γὰρ Βερία τῆς σημερινῆς, ὡς Πολτομβρία, Σηλυμβρία. id est: *Brutobria*, urbs inter *Batum* amnem & *Turditanos*.

E

signifi-

significat autem Bruti urbem. nam hoc notat vox bria; quemadmodum Polymbria, Selymbria. In eadem sententiam cur mea quoque traheretur mens, causa una erat, quod Ambianorum in Galliâ opidum *Samarobriga*, in quibusdam Cæsaris exemplaribus legebatur *Samarobria*, & apud Sigebertum *Sommonobria*. Verum mox quàm longissimè ab eâ sententiâ recessi. quidpe quum dictam vocem *briga* altiùs meditarer; reperi, omnia pariter per Hispaniam Galliamque & alias regiones opida, in eam desinentia, ad fluminum ripas esse posita. unde certum mihi fuit indicium, eam nihil aliud significare, quàm *pontem*; quem nunc Germani superiores dicunt *eine brucke*, & *brücke*, inferiores *brügge*, Prussii *brigge*, Angli *bridge*; in quorum hoc D intercessit, ad formandum sonum literæ c , Anglis peculiarem. Accessit his argumentis etiam ea ratio, quod eadem particula plerumque apud Plinium in Hispanicis, item in tabulâ itinerariâ, & apud Antoninum tam in Hispanicis, quàm Gallicis, effertur per c , *brica*. unde liquet, ut nunc in Germaniâ, sic olim in universâ Celticâ, variè, pro variarum dialectorum ratione, fuisse prolatam: *brica* quidpe probe accedit ad *brücke*. Fidem huic rei magis etiam firmat vocabulum Gallicæ gentis *Allobrogum*, pluribus optimisque auctoribus hoc nomine memoratorum, qui Ptolemæo adpellantur Ἀλλόβρογες , *Allobryges*; quasi dicas *Albrügger*: Polybio, Plutarcho, Appiano, Dionis, & alius, Ἀλλόβρογες , *Allobryges*, quasi *Albrügger*. Stephanus: Ἀλλόβρογες , ἔθνος διωατώων τῶν Γαλαπῶν, ὡς ἂν ἀπὸ τοῦ ὄρους. Πολύβιος καὶ Δία Ἰ. αὐτὸς καλεῖ Ἀλλόβρογες. Χάροξ ἢ Δία ἢ Οὐ μικρὰ, Ἀλλόβρογες. εἰ παλαιοὺς δὲ Δία ἢ I. id est: *Allobryges*, gens validissima Gallica; ut habet *Apollodorus*: Polybius verò per I vocat eos *Allobryges*: Charax autem per O *Allobroges*. plerique tamen per I. Nam hæc natio haud dubiè nomen antiquissimis temporibus invenit à primario suo opido *Allobriga*; quemadmodum *Latobrigi*, Cæsari memorati, à *Latobrigâ*, quod hodiè dicitur *Brige*, in Vallefiâ ad flumen Saltinam; ut suo loco ostendetur. Orofio, lib. v 1, cap. v 11, vocantur *Latobrogii*. Sic *Nitiobroges* dicuntur tabulæ itinerariæ, qui Cæsari, Straboni ac Ptolemæo sunt *Nitiobryges*: quorum opidum *Aginnum*, hodiè *Agen*, ad Garumnam amnem, haud dubiè initio fuit *Nitiobriga*. Sed idem vocabulum aliâ dialecto etiam dicebatur præcis Celtis *briva*. hinc enim Antonino & tabulæ itinerariæ est locus Galliarum *Briva Isaræ*; quasi dicatur *Pons Isaræ*: quod nunc opidum vocatur *Pontoisè*, haud procul Lutetiâ, ab ejusdem fluminis posteriori nomine *Aesia*, quod vulgò nunc *Oise*, item Gregorio Turonensi, lib. v 11, cap. x, *Briva Currefiæ*, quæ nunc *Brive sur Courrefe*, in Arvernâ: *Currefius* autem dicitur fluvius, cui adposita. Hinc Ambianorum quoque princeps urbs, quæ nunc ipsius gentis vocabulo *Ambiani*, vulgò *Amiens* vocatur, antiquis auctoribus, Cæsari *Samarobriga* dicitur, Ptolemæo autem, tabulæ itinerariæ, atque Antonino *Samarobriua*. unde etiam in quibusdam Cæsaris exemplaribus librarii posuerunt idem vocabulum *briva*: & corruptè in nonnullis *Samarobrina*; ut & in omnibus Ciceronis exemplaribus epistolarum familiarium. At verum genuinumque & à præcis Celtis sic usurpatum esse vocabulum *briva*, sive *brive*, pro *ponte*; fidem facit Danorum lingua, quâ *pontem* dicitur *broo*, & *brov*. Exempla quædam *brigarum*, & *bricarum* referre liceat. In Hispaniâ, inter alias, sunt istæ: *Conimbrica* Plinio, quæ *Conembrica* Antonino, & veteri lapidi *Conimbriga*; nunc *Coimbra*, ad Mundam amnem, qui vulgò nunc *Mondega*. *Talabrica* Antonino; quæ ex itineris ductu deprehenditur fuisse ad flumen *Vacuam*, quod nunc *Vouga*. *Langobrica* eidem, in eodem itinere. quæ Ptolemæo *Langobriga*; ex itineris tractu ad Durium. *Augustobriga* Plinio, ac Ptolemæo, *Augustobrica* Antonino; quam rectè ad Tagum viri eruditi interpretantur *Villar de Pedroso*; cui locus adversus dicitur *Puente de arcobispo* & alia *Augustobriga* Ptolemæo & Antonino; quam ad Durium flumen fuisse super Soriam, ubi nunc antiquus visitur pons lapideus, alibi docebo. *Lacobrica* Plinio & Antonino, *Lacobriga* Ptolemæo, nunc *Burgos*, ad flumen, cui vulgare nomen *Relançon*. *Iulobriga* Plinio & Ptolemæo & Appiano, *Nertobrica* Antonino; nunc *Ricla*, ad flumen, quod supra Cæsaream Augustam Ibero miscetur. & ad idem flumen *Arcobrica* Antonino; nunc *Hariça*. *Segobrica* Straboni, Plinio, & Ptolemæo; nunc *Segorbe*, ad flumen, cui vulgare vocabulum *Morvedre*. Harum singulas habuisse eos situs, quos modò adsignavi, alibi (Deus votis volens propitius adnuat) validis firmabo argumentis. Plures si quis in Hispaniâ cognoscere velit, adeat ipsos auctores suprâ citatos. nos hinc ad reliquas regiones properamus.

In Galliâ fuere istæ: *Samarobriga*, quæ & *Samarobriua*; *Nitiobriga*, *Allobriga*, *Latobriga*, *Briva Isaræ*, *Briva Currefiæ*; omnes jam antè dictæ. Cæsari est *Amagetobriga* in Sequanis; cui certus situs haud facilè designari poterit. Antonino est *Eburobrica*, eademque tabulæ itinerariæ *Eburobriga*; quod hodiè Campaniæ opidum dicitur *Brimont*, ad flumen, cui vulgare

vulgare vocabulum *Armanſon*, inter *Autefiodurum* & *Auguſtobonam*, id eſt, ut nunc ea loca adpellantur, inter *Auxerre* & *Troyes*. Antonino *Litanobriga*, inter *Cafaromagum* & *Auguſtomagum* (quorum hoc nunc *Senlis*, illud *Beauvais*) ad flumen *Æſiam*, nunc *Verneuil*. Antonino *Baudobrica*, tabulæ *Bautobrica*, in citeriore ripâ Rheni, nunc *Boppart*.

In Norico una eſt *Artobriga* Ptolemæo, ac tabulæ; perperam apud Ptolemæum in Vindeliciâ ad Danubii ripam collocata. ad Saltzam flumen, XVI millibus paſſuum infra *Salûsburgium* fuiſſe, ſuo loco oſtendam.

His jam adjice *Brixiam* in Alpibus, hodiè *Brixen*; unde *Brixentes* populi Plinio: & *Brixiam* alteram, cum *Brixello*, in Italiâ; quæ nunc vulgò *Breſcia*, & *Briſcello*. quæ quum cuncta ad fluminum ripas ſint poſita; ſine dubio Gallis ac Noricis dicebantur *Briks*, & *Brikſel*.

Ceterùm opida hodièque ad eundem modum in Germaniâ nominata reperiuntur à pontibus; ut *Inſpruck*, *Enſpruck*, *Pruck an der Mure*, *Pruck an der Leite*, *Sarebruck*, *Zweybruck*, *Oſenbrügge*, & *Brugge*, celebre Flandriæ opidum. In Angliâ quoque, *Cambridge*, *Turbridge*, *Sturbridge*, *Pembridge*. Sed & *Brige* etiam nunc exſtant; ut ſuprà dictum opidum *Valleſiæ Brige*, ad Saltinam amnem; & aliudejuſdem nominis, in Sileſiâ ad Viadrum flumen. Hæc igitur de vocabulo *briga*; quod etiam *brica*, & *briva*, & *broga* præſcis Celtis dictum fuit. Ex quibus cuius ſatis jam patere puto, erraſſe Stephanum, qui *bria* in illâ Bruti urbe ad Bætim amnem maluit ſcribere, quàm *briga*. Ipſe alio loco, in voce *Μεμπυγεῖα*, ſic ait: 20 *Βεῖαν τὴν πόλιν Φασί Θράκας*: id eſt; urbem Thracum adpellant *briam*. Quæ haud dubiè habuit ex prædicto libro V I I Strabonis. Verùm, quid Thracum lingua in Hiſpaniâ? aut cur id non adnotavit ipſe Strabo, lib. III, in deſcriptione Hiſpaniæ; ubi mentionem facit *Segobrige*, Celtiberorum urbis? Scilicet quia longè diverſum erat vocabulum *briga* à *bria*. Nudum igitur illud eſt ac præpoſterum glosſematium Stephani; vel ejus, qui hanc epitomen è Stephano collegit. Ceterùm eandem etymologiæ rationem habere puto vocabulum B R I G A N T I U M, univerſæ veteri Celticæ commune: quod hodièque quibusdam in opidis vicisque, diverſis in regionibus, exſtare video; ubique ad flumina. Antiqua loca funthæc: In Hiſpaniâ, *Brigantium Flavium Callaicorum* Ptolemæo, & Antonino; quod Æthico eſt *Brigantia*. In Britannîâ *Brigantium* opidum refertur Ptolemæo, in *Almageſto*, 30 lib. II, cap. VI. In Galliâ item eodem nomine vicus in Alpibus, Straboni: unde *Brigiani* populi Alpini Plinio; fortè mendosè, pro *Brigantii*. Tabula itineraria & Antoninus eundem locum adpellant *Brigantionem*: unde hodièque nomen opido manet *Briançon*. In Vindeliciſ Strabo refert populos *Brigantios*; & opidum eorum unâ cum Ptolemæo (qui malè id Rhætis, non Vindeliciſ adſcribit) & tabulâ, *Brigantium*. unde Plinio, ac Solino, *Brigantinus* dicitur lacus; quem Marcellinus ipſius opidi nomine adpellat *Brigantiam*; nam opidum Notitiæ imperii dicitur *Bracantia*. Antoninus id modò *Brigantium*, modò *Brigantium* vocat; & Æthicus *Bregantium*. hodiè eſt *Bregenz*, inter lacum Conſtantiensem, & oſtium fluminis, quod eandem cum opido fert adpellationem. In Pannoniâ *Brigantium* ad Danubium, tabulæ itinerariæ: quod *Brigantionem* vocat Æthicus; Antoninus modò 40 *Bregantionem*, modò *Bregantionem*, aliàs etiam cum Oroſio & Socrate *Brigantionem*: Ptolemæo eſt *Bregatium*; Notitiæ imperii, *Bregatio*. hodiè dicitur *Graan*. Idem nomen nunc manet. in Hiſpaniâ *Bragança*, opidum Portugalliæ. in Galliâ *Briançon*, ſuprà dictum. in Alpibus item jam dictum *Bregenz*. in Italiâ *Breganze*, ſupra Vicentiam; & *Breganzeſo*, ſupra Venetias.

M A G U S quoque, ſive M A G U M, adjectitia fuit particula in opidis vicisque Celticis. de hac longum foret nugæ Goropii recitare. Rhenanus voluit eam ſignificare *domum*. ſunt alii, qui adfirmant, Plinium docuiſſe, eam ſignificare *urbem*. quod equidem nullibi in ejus operibus reperi. E diverſo diſpexi, hanc quoque particulam ubique iis adnecti vicis atque opidis, quæ ad amnes poſita. quapropter & ipſa à ſitu, quemadmodum *brige*, nomina accepit arbitror. Antonino opidum in Britannîâ eſt *Sitomagus*; quod viciatum in tabulâ itinerariâ legitur *Sinomagus*. id haud imperitè viri docti interpretantur hodiè *Thetford*, ad confluentes duum fluviorum *Ouſe*, & *Thet*. nam *Sitomagus* dictum fuiſſe ipſis Britannis *Sitmage*, nullum dubium eſt. *Sit* autem tam facilè, variatione dialecti, mutari potuit in *Thet*, quàm Græcorum *Θεός* in *Σίος*; de quo infra plura dicentur. *Mage* igitur idem ſignificaffe antiquis Celtis cenſeo, quod Saxonibus nunc in Germaniâ & Angliſ in Britannîâ dicitur *ford*, ſuperioribus verò Germanis *furd*, id eſt, *vadum*. nam quod opidum Britannis erat *Sitmage*, id Angli poſteâ atque Saxones, in Britanniam tranſgreſſi ſuo vocabulo æquipollente dixere *Thetford*. Hujusmodi opidorum formationes hodièque complures

plures reperiuntur. in Britannia, præter jam dictum, *Oxford, Hereford, Stafford, Bedford, Hartford*; & complura alia ignobiliora. In Germania, geminum *Francford, Erfurd, Schweinfurd, Ochsenfurd, Hasenfurd, Klagenfurd, Steenfurd, Stasford*. Apud veteres auctores reperiuntur magi isti: In Britannia, præter supra dictum *Sitomagus, Noviomagus*; quod ex Ptolemæi simul tabulâ, & vocabulo hodierno *ford*, est *Gilford*. In Gallia; *Augustomagus Silvanectum*, nunc *Senlis*; *Casaromagus Bellovacorum*, nunc *Beauvais*; *Rotomagus Vellocastorum*, nunc *Roan*; *Noviomagus Lexoviorum*, nunc *Lisieux*. In Germania Cisthenanâ; *Noviomagus Batavorum*, nunc *Nieumegen*; *Noviomagus Treverorum*, nunc *Neumâgen*; *Noviomagus Nemetum*, nunc *Speir*; *Vbiorum Marcomagus*, & *Rigomagus*, & *Durnomagus*; nunc *Düren, Reimagen, & Dursmagen*. quæ cuncta ad amneis posita. Suntque præterea in Aquitania, *Carantomagus, Casinomagus, Condatomagus, Eburomagus*: in Helvetiis *Bromagus*: in Alpibus *Caturigomagus, & Scincomagus*: in Gallia Italicâ *Bodincomagus, & Camillomagus*; quorum illud ad Padum fuisse testatur Plinius. In Vindeliciâ *Drujomagus, & Iuliomagus*: de quibus suo loco plura dicam.

DURUS etiam, sive *DURUM*, particula fuit adpositiva in opidis ac vicis Celticis, quam quidam eandem esse volunt, quæ Germanis nunc dicitur *turn, & toren*, id est, *turris*. Sed ego, longè eos à veritatis scopo aberrare, vereor. nam & hanc nullibi, nisi ad flumina positam reperio. Variè eam mente versando tandem deprehendi, idem ferè significare, quod *magus*. quidpe qui locus in Ubiis Antonino ac tabulæ itinerariæ dicitur *Marcomagus*; Tacito est *Marcodurum*: ut suo loco aliis etiam certissimis ostendam documentis. Huic argumento hoc etiam heic addo, quòd celebre nunc ad Danubii ripam opidum, quod vulgò dicitur *Passau*, antiquitus dicebatur *Bojodurum*; nempe, quia Boji olim è Bojohæmo à Marcomannis pulsi, illac in Vindeliciam ac Noricum transiverunt: quod suo loco pluribus probabo argumentis, & auctorum testimoniis. vocabulum autem *pass* in nostrate lingvâ significat *transitum*. unde verbum *passen, transire*. Ac nescio equidem, an non ex eadem origine natum sit vocabulum, quo januam significamus; quia per hanc transitus in domum, vel de conclavi in conclave. Vocabulum id Angli nunc dicunt *dore*; inferiores Germani *deure*; Saxones *döre*; superiores Germani, Δ in adfines mutato, *thüre*: quod idem ferè sonat cum Græcorum *θύρα*. nam hodièque sunt in Germania, qui suâ dialecto dicunt *die thüra*. Exempla locorum, quorum nomina in *durum* desinunt, sunt ista: In Germaniâ Gallicâ, sive Cisthenanâ, præter jam dictum *Marcodurum*, quod nunc *Düren, Batavodurum Batavorum*; nunc *Durstede*. In reliquâ Gallia; *Divodurum Mediomatricorum*, nunc *Metz*; *Autefiodurum Senonum*, ni fallor; nunc *Auxerre*; *Eponandurum Sequanorum*, nunc *Mandure*, haud procul opido *Montbelliard*: *Salodurum Helvetiorum*, nunc *Soloturn* Germanis Gallis *Soleure*: *Octodurum Veragrorum* in Alpibus, nunc *Martinach*: & alia. In Vindeliciâ *Bragodurum, Bojodurum, Ebodurum, Ectodurum*: & in Norico *Gabanodurum*: de quibus singulis suo loco fusiùs agam.

De cetero observandum heic est, quòd à veteribus auctoribus Latinis ejusmodi locorum nomina promiscuè usurpentur in *durum, & durus*, item in *magum, & magus*; nempe si nullum aliud vocabulum substantivum addatur. at si opidum aliquod ex iis sit, quod nominetur, formatur ipsum nomen genere neutro: ut, *opidum Divodurum, opidum Noviomagum*. sin verò vicus; masculino genere, *vicus Octodurus, & vicus Noviomagus*.

Clitipho, antiquus auctor, apud Plutarchum, qui de fluminibus librum conscripsit, testis est, vocem *DUN*, veteri Celtarum lingvâ significare *collem, sive montem*. unde eorum etiam opidorum nominibus adjectam videmus, quæ ad montes, sive in montibus condita fuerunt. Hæc quoque vox per omnem Celticam usitata fuit. In Hispaniâ est *Caladunum Callaicorum Bracariorum*; & *Sebendunum Castellanorum*. In Gallia, *Lugdunum Convenarum, Lugdunum Segusanorum, Vxellodunum Cadurcorum, Segodunum Rutenorum, Miodunum Helvetiorum, Augustodunum Heduorum, Casarodunum Turoniorum, Meliodunum Senonum, Cæsari & Gregorio Turonensi, quod Milidunum Aimoino; Noviodunum Aulerorum Diablintarum, Noviodunum Sueffionum*; & alia. In Germaniâ Cisthenanâ, *Lugdunum Batavorum*. In Hiberniâ *Dunum*. In Britannia item *Dunum Durotrigum, Camulodunum Brigantum, & aliud Trinobantum; Maridunum Demetarum, & Rigodunum Brigantum*. Notitia imperii in eadem insulâ habet *Segedunum, Axelodunum, & Branodunum*. In Germaniâ Ptolemæo *Tarodunum, Segodunum, Lugdunum, Carrodunum, Meliodunum, Eburodunum*. In Vindeliciâ, *Campodunum, Carrodunum*. In Norico, *Gesodunum, Idunum*. In Pannoniâ, *Noviodunum, Canodunum, Singidunum*. In Scordiacis Gallis, Pannoniæ inferioris & Mœsiæ superioris partibus quondam incolentibus, *Capedunum*, Supra Pontum,

rum, ad divortia Istri fluminis, *Noviodunum*: quod Bassarnarum fuisse, suo loco ostendetur.

Hæc igitur tam frequentia opidorum vicorumque vocabula, res certas significantia, quum Hispanis simul & Britannis, Gallis, Germanis, atque Illyriis fuerint communia, nec alibi gentium reperiantur; haud leve inde colligitur argumentum, dictas quinque nationes ejusdem fuisse Celticæ gentis parteis, ab unâ eademq; origine, id est, à primo omnium Celtarum patre Askenaze propagatas.

- Adde his ipsa propria opidorum, sive vicorum nomina, quæ pluribus nationibus fuere communia: *Cambes*, sive *Cambetum* in Hispaniâ, & in Germaniâ Cistrhenanâ prope
- 10 *Rhenum*: *Octodurum*, & *Ocelum* in eadem Hispaniâ, & in Alpibus: *Turiasso* in Hispaniâ; cui cognomine opidum nunc etiam durat in Galliâ, vulgò *Tarasson*: *Nemetani* populi, & opidum *Nemesobriga*, in Hispaniâ; *Augustonemetum* in Galliâ; & *Nemetes* populi Germani cis Rhenum: *Viminatum* in Hispaniâ, & in Scordiscis quondam Celtis ad Danubium, infra Savi confluentem: *Vesontio*, sive, ut Ptolemæo scribitur, *οὐσίαῖον*, *Visontium*, in Hispaniâ, Galliâ & Pannoniâ: quorum illud in Galliâ Juliano Cæsari dicitur *βισόντιον*. *Eburæ* duæ in Hispaniâ; & ejusdem nominis fluvius in Galliâ; à quo populi *Eburqvices*, quorum princeps locus nunc *Evreux*; & longè distitus alius locus *Eburobriga*, suprâ dicta, item *Eburomagus*; & Germani, qui primi Rhenum in Galliam transgressi, ut suo loco ostendam, *Eburones*; & trans Rhenum, in Germaniâ longè interiùs, *Eburum*: *Eburodunum* in Alpi-
- 20 bus, & aliud in Helvetiis, aliudque ultra Bojohæmum in Germaniâ. *Tugiensis* dicitur saltus Plinio in Hispaniâ, ex quo Bætis oriebatur amnis, haud dubiè à *Tugio* loco dictus; *Tugeni* sunt Helvetiorum pars quarta Straboni, quorum opidum hodièque vocatur *Tugium*, vulgò *Zug*; ut suo loco clariùs exponam. De cetero *Bergusia* in Hispaniâ, sub Pyrenæo monte, & in Galliâ, haud procul Viennâ; auctoribus Antonino, & tabulâ itinerariâ. *Segovia* in Hispaniâ, & in Germaniâ circa Vistulæ fonteis. *Segedunum* in Britanniâ, Galliâ, & Germaniâ Transrhenanâ: *Lugdunum* in eadem Galliâ, & in utrâque Germaniâ, eis & trans Rhenum: *Meliodunum*, in Galliâ, & trans Rhenum: *Devona Cadurcorum* in Galliâ, & trans Rhenum. nec ego dubitaverim, quos in Britanniâ Ptolemæus vocat *Damnonios*, vel, ut alia habent exemplaria, *Dumnonios*; rectiùs fuisse adpellandos
- 30 *Devenios*: quando hodièque regio eorum dicitur *Devonshire*. *Vxellodunum* Cæsari dicitur Cadurcorum opidum in Galliâ: Notitiæ imperii est *Axelodunum* in Britanniâ. quod ego idem esse vocabulum cum illo Cæsaris planè mihi persvadeo; dialecto tantum variatum. *Genabum* dicitur opidum in Galliâ eidem Cæsari, quod *Cenabum* Ptolemæo, & tabulæ nunc *Orleans* ad Ligerim: eadem tabula habet *Cenebum* in Germaniâ Cistrhenanâ, quod vulgò dicitur nunc *Genneb*, ad Mosam: vicusque præterea est *Genab* in Brabantiâ, ad amnem, medio situ inter duo opida *Gemblours* & *Halle*. *Teutoburgiensis* est Tacito saltus in Germaniâ; haud dubiè à vico *Teutoburgio* cognominatus, qui hodiè vocatur *Dietmelle*, haud procul Amisii fonte. eodem vocabulo opidum est Ptolemæo in Pannoniâ; quod Antonino & Notitiæ imperii *Teutiburgium*, tabulæ itinerariæ *Tittoburgium*: utrumque sine dubio à *Theuth*, communis omnium Celtarum dei (de quo infra, cap. IX) nomine dictum. Jam verò *Palantia* vocabulum in Hispaniâ, an non idem est, quod Germani dixerunt *Palanz*, quasi dicas *δυναστικόν*, sive *forum* judiciale, seu *conventus* *juridicus*? nam posteriores quoque Germani, qui primi Latinâ lingvâ res suas conscripserunt, ea loca dixere *Palantias*: de quibus plura dicentur infra, in Burgundionum narratione. *Langobriga* verò in Hispaniâ, an non fuerit *Lange brigge*; quemadmodum nunc etiam vicus in Vestofaliâ dicitur *Lange brügge*, id est, *pons longus*? Et quid sibi volunt ista per Hispaniam; *Bergidium*, *Bergidum*, *Bergula*, *Bergusia*, & gentis vocabulum *Bergistani*; nisi quòd à *berg*, id est, à *montibus* nomina traxerunt? *Bergium* certè Ptolemæi in Germaniâ nemon egaverit montem significare. *Bergusia* autem illæ Hispanorum & Gal-
- 50 lorum non minùs apertè sonant Germanicum *Berghusen*, id est, *domicilium apud vel in monte*, quàm Gallorum Italicorum *Bergomum*, *Berghom*, quasi *Berghaim*: nam Anglis etiamnum *home* est, quod nobis *haim*, *heim*, & *heem*: & ipsum opidum apud Diaconum & Liutprandum vocatur *Pergamum*, apud Justinum *Vergamum*: hodièque vulgò *Bergamo*. *Bargusia* etiam fuere populi in Hispaniâ, testibus Polybio, Livio, & Stephano. an non *Barghuser*? nam *barg* Saxonibus dicitur, quod aliis Germanis *berg*. Quin ego *Bergam* quoque Macedoniæ, & *Bergam* Thraciæ, (quarum hæc etiam *Bergium* adpellatur Stephano) à Celtis populis, Macedoniæ Thraciæque quondam loca occupantibus, conditas facilè crediderim. Ex his igitur vocabulis haud leve colligitur argumentum, prædictas quinque nationes unâ

in univcrsum ufus fuiſſe lingvâ, unamque habuiſſe inter ſe originem, nempe à Celtâ patre, qui Aſchenazes, Noachi pronepos.

CAPUT VIII.

Illyrios, Germanos, Gallos, Hiſpanos, ac Britannos unam eandemque inter ſe habuiſſe lingvam, uniuſque & ejuſdem fuiſſe gentis CELTICAE nationes, probatur compluribus rerum variarum vocabulis, quibus olim prædictæ nationes univcrſe uſæ ſunt; nunc verò apud Germanos in vulgari ſermone durant. ubi Germanicæ quoque ſæpe Celticæ lingvæ oſtenditur antiquitas.

10

V Nam eandemque habuiſſe lingvam quinque jam ſæpius dictas nationes, documentis hæcenus plurimis ac validiſſimis fatiſ probaſſe mihi videor; ita, uti reliquo jam labori tutò parcere quirem. Verùm tamen, quia tot doctiſſimi viri Francogalli pluribus id argumentis antehac negare conati ſunt; quorum auctõritas, ego vereor, ne plus, quàm ratio, apud imperitos homines valeat: conſultum eſſe putavi, antequàm ab hac diſſertatione ad alia tranſirem, ultima etiam illa indicia, quæ in rerum vocabulis eſſe dixi, in medium proferre.

Primum igitur repetere hæc breviter ea liceat, quæ jam antea in opidorum nominibus ²⁰ expoſui. In his *brike*, quod & *brige*, & *brive*, & *broge*, & *brove*, diverſis dialectis variabatur, ſignificatque *pontem*; tam Hiſpanis, quàm Gallis, Germanis, & Illyriis fuit commune. item vocabula *dure*, & *mage*, quæ *vadum*, ſive *trajectum* amnis notabant, Gallis, Britannis, Germanis, & Illyriis; illud etiam Hiſpanis. *dune*, id eſt, *mons*, univerſis. *wefont*, ſive, aliâ dialecto, *wifant*; nomen animalis, quod Romani eadem Celticâ voce dixerunt *bifontem*: unde opida in Hiſpaniâ, Galliâ, & Pannoniâ, nomine, Romano ore formato, *Veſontio*, ſive *Viſontio*, & *Viſontium*. *berg*, id eſt, *mons*. unde opidorum nomina, in Germaniâ *Bergium*; in Galliâ Ciſalpinâ *Bergomum*; in Macedoniâ *Berga*; in Thraciâ item *Berga*, quod & *Bergium*; in Hiſpaniâ, *Bergidium*, *Bergidum*, *Bergula*, *Berguſia*: quorum hoc etiam vocabulum Germanicum *huus*, quod eſt *domicilium*, in ſeſe habere ſuprà oſtendi. *Man* univerſis Ger- ³⁰ manis ſignificat *virum*: antiquitus etiam *hominem* ſignificabat. ab hoc dicti ſunt in Germaniâ *Marcomanni*, ſive *Marcomani*; & *Pamani*. Idem vocabulum Gallorum lingvæ fuiſſe commune, adparet ex nomine Gallorum Celticæ gentis *Cenomani*. Quin à Gallis quoque inventum eſſe vocabulum *Germani*, à *gerre*, quod *bellum* ſignificabat Celticâ lingvâ, & *man*; validiſſimis auctõrum testimoniis infra probabo. *Aleman* etiam diverſarum Galliæ nationum fuere colluvies, Rhenum ſub Auguſti principatu tranſgreſſi. quorum nomen eſt mere Germanicum, ab *alle*, id eſt, *omnes*, & *mannen*, id eſt, *viri*, compositum. *Palanz*, id eſt, *δικαστήριον*, ſive *forum judiciale*, ut infra in Burgundionibus docebo, Hiſpanis atque Germanis fuit commune.

Ab his, jam antea memoratis, nunc tranſeo ad alia, quæ paſſim apud antiquos auctõ- ⁴⁰ res leguntur. In his primum mihi erit *ambactus*: quod Ennius, referente Feſto Pompejo, lingvâ Gallicâ *ſervum* ſignificare tradidit. cui atteſtans Cæſar, belli Gallici comment. v 1, *Equitum*, inquit, *ut quiſque eſt genere copiis que ampliffimus, ita plurimos circum ſe ambactos clienteſque habet*. De iisdem hominibus paullo antè ita: *Plebs penè ſervorum habetur locos que per ſe nihil audet, & nulli adhibetur conſilio. plerique, quum aut are alieno, aut magnitudine tributorum, aut injuriâ potentiorum premuntur, ſeſe in ſervitutem dicant nobilibus. in hos eadem omnia ſunt jura, que dominis in ſervos*. Eoſdem innuit poſtea, his verbis: *Funera ſunt, pro cultu Gallorum, magnifica & ſuntuoſa. omniaque, que viris cordi fuiſſe arbitrantur, in ignem inferunt; etiam animalia. ac paullo ſupra hanc memoriam, ſervi, & clienteſ, quos ab iis dilectos eſſe conſtabat, unâ cremabantur*. Cujus conditionis fuerint hi Gallorum Germanorumque ſer- ⁵⁰ vi. qui Ennio hæc & Cæſari vocantur *ambacti*, ſuo loco reddetur. Vocabulum ipſum tam Germanis quàm Gallis fuiſſe commune, noſtra hæc teſtatur ætas. nam etiam nunc in Flandriâ & Brabantiâ, item in Hollandiâ & conterminis regionibus dicitur *eyn ambacht*. quod illi quidem *opiſcium* intelligunt; ut *opiſcem ein ambachter*. At Keronis, monachi ad divi Galli, glosſarium ita habet: *Minifter, ambacht. miniſtraverit, ambachtit. officina, ambachtit. officio, ambachte. officia, ambacht*. Et ita Otrifridus in euangelio, lib. 1, cap. xxv, *ambachten*, pro *operari*. Willeramus, in cantico canticorum, *ſie ambachten themo lube*; id eſt, *cibum vite operabantur*. Leges antiquæ Burgundionum; *Ambachia, opera*. Ex quibus omnibus fatiſ clarè